

TUR OCH RETUR

När Najib Newzadi var fyra år flydde han och familjen Afghanistan och talibanernas skräckvälde. Efter 20 år i Helsingborg har skåningen nu beslutat sig för att återvända, knyta äktenskapsband och försöka göra en insats för det krigshärjade landet. Ett val som innebär både att flytta hemifrån - och hem.

TEXT: Ivar Andersen BILD: Christoffer Hjalmarsson

Hösten har kommit till Kabul och när de första gästerna anländer strax efter klockan 19 har mild dag redan övergått i kylig kväll. Hundratals röda och blå lampor på fasaden får Mumtaz Mahal att lysa i mörkret.

Äktenskap är en industri i Afghanistan, och medan de fatigaste firar i dekorerade hem hyr de som har resurser överdådiga festsalar.

Mumtaz Mahal är stor som en mindre idrottsarena och ser med sin fasad av spegelfönster ut som ett rymdskepp med discobelysning.

– Brorsan drog på sig kostym, men jag pallade inte, säger

Ajmal Rahimpur som posterat sig utanför entrén för att välkomna gästerna.

I själva verket är hans vackert broderade shawlar kameez – den traditionella dräkt som i Syd- som Centralasien används till både vardag och fest – ett minst lika stiligt alternativ. Tillika ett betydligt mer bekvämt.

Invändigt pryds taket av kristallkronor och väggarna av blinkande ljusslingor. Lokalen fylls av män som utbyter hedersbetygelser, män som skrattar, män som slår sig ned runt borden för att dricka te och äta kanderade nötter. I mitten av salen har en barriär av flyttbara väggar byggts upp. På andra

sidan hörs de kvinnliga gästernas sorl.

– Du vet, det är annorlunda här i Afghanistan, säger Akmal, Ajmals några minuter äldre tvillingbror. Jag gillar det inte, uppdelningen mellan män och kvinnor, men det är känsligt här.

Leta alkohol

Zalmay Rafiqsai tillhör brudgummens familj och besöker Afghanistan för första gången på 22 år. Den tidigare kriminalinspektören, numera tolk åt bland andra Migrationsverket och polisen, flydde 1992.

– Det var då de muslimska fundamentalisterna kom hit till Kabul, säger han.

– Det känns bra att vara tillbaka, men lite konstigt. Det är en massa släktingar som var små när jag såg dem sist, nu har de egna barn.

Hand efter hand skakas och efter någon timme sveper Salims blick över lokalen i jakt på undanskymda utrymmen.

– Nä, om man kanske skulle gå och leta lite alkohol, säger han och ler belåtet.

Sekunden därefter får han i stället annat att tänka på. Vännen Amatullah, som han inte sett sedan 1990-talets början, anländer. Omfamningen är lång och innerlig.

Inne på Mumtaz pratas lika mycket skånska som dari och pashto. Helsingborg är hem för en mindre afghansk diaspora. Som nu mer eller mindre mangrant rest till ursprungslandet för att fira inte ett utan två bröllop. Det ena är i full gång. Vid det andra var en kusin till Ajmal och Akmal huvudperson.

– Jag gifte mig här nere för två veckor sedan, berättar Najib Newzadi glatt.

Bandet blandar tablas och elgitarrer och volymen gör civiliserad samtalston omöjlig. Det betyder att det är dags för dans. Männen blandar traditionella steg med utstuderade improvisationer och en närhet som inom svensk kultur enbart kan legitimeras av stora mängder alkohol eller kontaktsporter inom lagidrotten. Det är frenetiskt, men verkar vara än vildare på andra sidan väggen. Varje gång en låt tar slut stiger jublet från kvinnornas sida.

– Jag sa till dem att ta ned gardinen, men de sa att vi inte fick göra det, säger Najibs syster Nargis. Det mesta är ju mycket bättre på kvinnornas sida. Alla är uppe och dansar, männen sitter mer och röker eller dricker.

Kallades taliban

I Share Naw är jeans och skjorta lika vanligt som shawlar kameez och slöja vanligare än burka. Det är den tveklöst mest västerländskt influerade stadsdelen i Kabul. Och den är tveklöst mer konservativ än för två decennier sedan.

– På pappas tid var det krogar på hela den här gatan, säger Najib och pekar. Det fanns till och med en strippklubb med ryska kvinnor.

Familjen lämnade Afghanistan när han var fyra år gammal. Najib har fortfarande enstaka minnen av den sista tiden i landet.

– Vi var i en liten by i Helmand, det riktiga talibanterritoriet. Det finns ett litet bageri. Bakom bageriet står en tall och i den hänger en man. Jag kommer ihåg att jag frågade vad som hänt. De svarade att han sålt bröd till en kvinna utan slöja och det här var hans straff. Jag blev helt skräckslagen och drömde mardrömmar om det. De har berättat för mig att jag skrek och kissade på mig på nätterna.

Efter två år i Pakistan gick resan vidare till Sverige, och från sex år och framåt tillbringades Najibs barndom i Helsingborg. Där han snabbt fick lära sig att andra förknippade honom med det han tvingats fly ifrån.

– När jag började skolan var jag den enda afghanen. De andra frågade var jag kom ifrån och när jag svarade "Afghanistan" kallade alla mig taliban. Jag minns att jag ville visa dem att alla afghaner inte var sådana.

Snart nog visade det sig dock att flyktingpojken hade ett bollsinne utöver det vanliga, och fotbollen blev en väg till en identitet bortom ursprunget. Najib fostrades i Henrik Larssons moderklubb Högaborg och gick sedermera vidare till seniorspel med Ängelholm i division ett. Vid 18 års ålder tog talangen honom hela vägen över Atlanten.

– Först hade jag ett idrottsstipendium från UCLA, sedan fick jag proffskontrakt med San José Earthquakes. Jag spelade där i två år. Levde lyxliv och gick på klubbar hela tiden. Det var ett sådant liv jag ville testa att leva och nu har jag testat det.

Också utan kriget runt hörnet kan ett liv förändras till det sämre på en bråkdels sekund. I Najibs fall inföll det ögonblicket när en kraftigt berusad man en sen kväll fattade beslutet att sätta sig bakom ratten.

– Jag blev påkörd från sidan. Hela vänstersidan av kroppen var trasig. Jag låg inlagd på sjukhus i tre månader och var borta från fotbollen i ett år och nio månader. Det var inte samma sak när jag kom tillbaka. Men pappa har alltid varit väldigt hård mot mig, han lät mig inte gå ner mig. Han sa: "Allt du har förlorat är ett proffskontrakt. Kolla på mig, jag förlorade allt."

Värre än Djingis Khan

Under uppväxten i Skåne var Afghanistan ständigt närvarande. Familjen Newzadi följde gemensamt händelseutvecklingen via satellitveve, brevväxling med anhöriga och senare internet. Najib såg det resten av världen såg. De brutala avrättningarna av kvinnor. Hur musik och drakflygning förbjöds. Demoleringen av de drygt 2 500 år gamla Buddhastatyerna i Bamiyan, de som en gång i tiden imponerat så på Djingis Khan att härföraren, som gjort total utplåning till sitt varumärke, valde att skona jättefigurerna i Hazarajat.

– Jag minns när de bombade Buddhastatyerna. Pappa kastade tekoppen i väggen och grät. Det är väldigt svårt att förklara hur man tänker, men sjukt nog kände jag mig väldigt stolt över att vara afghan. Jag tänkte på alla miljoner människor som varit tvungna att fly och jag kände mer kärlek till dem än hat mot talibanerna. Det fick mig att älska min kultur och mitt land och jag kände att jag ville göra något för landet i framtiden. Jag spelade fotboll och tänkte redan då att jag någon dag ville representera Afghanistan. Visa världen att vi var mer än bara talibaner.

När planerna på en framtid inom fotbollen brutalt krossats flyttade Najib hem. Utbildade sig till ekonom. Påbörjade ytterligare en utbildning till byggnadsingenjör.

Men barndomens tankar om att "visa världen" – om att ta moralisk revansch för alla de oförrätter det afghanska folket fått utstå – hade inte försvunnit.

Så en dag fattade Najib sitt beslut. Han gick till mamma Zinat och bad henne hitta en hustru åt honom.

Det är en stadgad 26-åring som beställer in te på restaurang Herat.

– I Sverige hade det här varit en ganska ung ålder att gifta sig. Men här i Afghanistan borde jag redan ha ett par barn vid det här laget, säger Najib. Enligt mig själv är jag både svensk

och afghan. Men hur svensk jag än försöker bli kommer jag ändå alltid att vara en svartskalle. Och hur afghansk jag än försöker bli här kommer jag alltid att vara svensk i deras ögon.

Ibland är identitet någonting som tillskrivs dig, andra gånger är det ett val. När det kom till giftermål valde Najib det afghanska tillvägagångssättet. En process som i avgörande avseenden skiljer sig från hur det vanligtvis går till att finna en partner i Sverige.

– I vår kultur är det mamman som frågar om en fru åt sin son och mamma hade varit på mig om att jag skulle gifta mig. Det är klart jag hade lekt runt under ungdomen och så, men jag sa till mamma att hon fick välja min fru. Det är någonting man gör utav respekt.

Modern valde först ut en ung kvinna och Najib lärde känna henne via telefonsamtal över internet. Men relationen utmynnade aldrig i något mer än vänskap, det fanns ingen gnista. Modern sökte vidare och denna gång föll valet på Naila, dotter till bekanta som Najibs föräldrar känt innan flykten.

– Här gifter du dig inte bara med kvinnan utan också med hennes familj. Så mamma åkte hit för ett år sedan och bad om hennes hand.

Ett positivt besked senare följde Najib efter. Det unga paret fick tillbringa två veckor i varandras sällskap – ett med afghanska mått mätt mycket liberalt förfarande – innan de var tvungna att säga ja eller nej. Till ett livslångt åtagande.

– Det kanske låter lite, men två veckor är mycket, säger Najib. I en fotbollsmatch lär du känna din motståndare på 90 minuter.

På ett av bröllopsfotografierna kysser Najib sin nyblivna hustrus hand. Naila försöker men kan inte

låta bli att le. De ser förälskade ut. Och kanske en liten aning skräckslagna.

– Det känns som att jag har jävligt mycket mer ansvar nu än tidigare, säger Najib och ser för en gångs skull bekymrad ut. Jag känner en skyldighet både mot henne och mot våra familjer. Men hon kommer från en familj med status. Jag sa det till min familj innan, att jag inte ville gifta mig med någon som skulle vara beroende av mig. Jag vill leva ett liv där bägge är beroende av varandra.

Att återvända

Om modern fick inflytande över ett stort beslut så fattade Najibs nästa helt på egen hand. Det var nu det var dags att ta revansch – genom att försöka hjälpa till att bygga upp Afghanistan. Helsingborgssonen från Kabul bestämde sig för att på samma gång både utvandra och återvända.

– Min fru pluggar till läkare. Hon har läst tre år och har tre år kvar. Jag tänkte varför ska jag ta henne till Sverige mitt i det och förstöra allt? Jag pratade faktiskt med henne om det i går, jag sa hur ser du på om jag flyttar hit och jobbar här? Hon svarade "där du är där är jag".

Hemma i Sverige väckte det plötsliga beskedet bestörtning hos den vars äktenskapsmäklari lagt grunden för detsamma. För mamma Zinat förbyttes glädjen över att ha vunnit en dotter i skräck över att förlora en son.

FOTO: PRIVAT

– Hon har gråtit och säger att jag kommer bli dödad. Jag säger till henne att det inte är någon fara, men mammor oroar sig och hon har ju redan flytt härifrån en gång.

Tillbaka i Helsingborg. Familjen har ännu inte riktigt hunnit ta in att Najibs rum på övervåningen står tomt. Att han inte är med dem vid frukostbordet. Och att han kanske inte alls kommer tillbaka, annat än som gäst.

– Najib ville helt plötsligt gifta sig. Det gick väldigt snabbt allting, säger Nargis. Jag tror att han inte riktigt vet hur det funkar där. Han tror att allting kommer att vara så lätt men han kommer att märka.

Pappa Anwar håller med. Säger att det land han en gång växte upp i inte längre finns.

– Det är därför vi är rädda för Najib. Det är svårt att hitta riktiga vänner där nu.

Anwar har själv fått uppmaningar om att återvända. Den nytilträdde presidenten Ashraf Ghani försöker rekrytera exilafghansk kompetens och vänner på inrikesdepartementet hörde av sig med ett jobberbjudande. Som avböjdes.

– De sa, kom och jobba här. Jag sa okej, men jag kan inte ta eller ge mutor. De sa till mig "du är en åsna, åk tillbaka till Sverige".

– Varför tycker de egentligen så illa om åsnor? Jag tycker åsnor är fina, säger Nargis.

En man iklädd afghanska arméns uniform kommer in på restaurang Herat och lägger sin kalshnikov i knät. Najib bestämmer sig för att gå.

– Man vet aldrig vem det kan vara, trots uniformen, förklarar han.

Najib är försiktig. Och liksom familjen i Helsingborg är han rädd. Den sista december ska ansvaret för säkerheten i landet lämnas över helt till de afghanska säkerhetsstyrkorna. Många befarar inbördeskrig när den bräckliga regeringen ska klara sig utan utländskt eldunderstöd.

– Om sanningen ska fram är jag väldigt rädd. För framtiden, mitt folk, min frus familj. När ryssarna lämnade tog det inte mer än ett år innan regeringen störtades, säger Najib.

Han hoppar in nästkusinen Farzads bil.

– Samtidigt är det så här: alla som är utbildade har lämnat Afghanistan. Hur ska landet då kunna utvecklas? Hur ska det lösa alla sina problem? Jag tänker att det borde vara tvärt om, att det är vi som har utbildning som borde åka tillbaka. ■

"Det är svårt att hitta riktiga vänner där nu"

